

УДК 368

Мурашко О. В.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

КОНТРОЛІНГ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ В СТРАХОВИХ КОМПАНІЯХ

У статті розглянуто методи контролінгу фінансового результату в страхових компаніях. Досліджено особливості формування фінансового результату страховика. Визначено вплив порядку віднесення доходів та витрат страховика.

Ключові слова: контролінг, фінансовий результат, доходи страховика, витрати страховика, собівартість.

Постановка проблеми. Страховики, як і інші суб'єкти підприємництва, зацікавлені в ефективній роботі, отриманні позитивного фінансового результату. З'ясування сутності фінансового результату страховика є невід'ємною умовою для визначення особливостей його у фінансовому контролінгу. Існують різні погляди з приводу теоретико-методичних засад і організаційної основи формування фінансового результату суб'єктів господарювання, в тому числі страховика.

Проблема визначення фінансового результату (прибутку чи збитку) суб'єктів господарювання присвячено багато наукових праць. В економічній літературі не має єдиного підходу до визначення кінцевого фінансового результату діяльності страховика.

В сучасних умовах проблема визначення суті різних показників, що відносяться до фінансового результату діяльності суб'єктів господарювання, є актуальною.

Незважаючи на різноманітність точок зору на дефініцію «фінансовий результат» в різних галузях економіки, вони не відображають специфічність діяльності страхових компаній. Саме тому вважаємо за необхідне дослідити погляди вчених на дефініцію «фінансовий результат» в страхуванні.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Вивчення основних засад фінансового результату є предметом дослідження багатьох фахівців. Вітчизняні вчені та науковці ближнього зарубіжжя Ефимов С. Л., Гаманкова О. О., Орленюк-Малицкая Л. А., Райхер В. К., Федорова Т. А виклали теоретико-методичні основи формування фінансового результату страховика.

Метою дослідження є дослідження застосування методів контролінгу при формуванні фінансового результату страховика.

Виклад основного матеріалу дослідження. В. К. Райхер розділяє позитивний фінансовий результат (прибуток) на дві частини: «... у вигляді доходів від страхових операцій та у вигляді відсотків на капітал», наголошуючи тим самим на інвестиційному доході, що значно розширює поняття фінансового результату страхових компаній [6].

Л. А. Орланюк-Малицька наголошує на тому, що кожен з цих видів діяльності є самостійним економічним процесом, та вказує на те, що «сукупний результат цих процесів являє собою фінансовий результат діяльності страхової організації, складну величину, кожен з елементів якої має власну динаміку». Дане визначення відображає комплексний характер фінансового результату та його складну економічну природу [5].

Т. А. Федорова, наголошує, що при отриманні прибутку, необхідно розрізняти його види:

- балансовий прибуток, який визначається як різниця між доходами та видатками із страхової та іншої діяльності, не забороненої законодавством;

- нормативний прибуток, обумовлений у результаті актуарних розрахунків, що закладається при визначенні ціни на страхову послугу [7].

Ефимов С. Л. вважає, що фінансовий результат страховика являє собою різницю між ціною на страхову послугу (тарифом) і собівартістю її надання. Але, таке визначення є дещо одностороннім, оскільки враховується тільки страхова діяльність, а як відомо, страхові компанії здійснюють фінансову, інвестиційну та іншу діяльність, не заборонену чинним законодавством. Хоча, для визначення фінансового результату саме від страхової діяльності, воно є досить вдалим [3].

Незважаючи на досить широкий перелік питань із страхування, які охоплюють різні сторони діяльності страхової компанії, в страховому законодавстві відсутні будь-які коментарі з приводу формування і обліку її фінансового результату.

Оскільки страхове законодавство не містить цілісного та системного підходу до регламентації, визначення складу доходів та витрат страхової компанії, що впливає на організацію і методику їх обліку та контролінгу, воно потребує доповнень і уточнень. З огляду на вищевказане, необхідно уточнити дефініцію «фінансовий результат страховика».

Більшість російських і вітчизняних вчених виділяють в страхуванні три види діяльності: страхову, інвестиційну та іншу діяльність. Проте слід деталізувати напрями діяльності страховиків, а саме в межах операційної діяльності виділити страхову та іншу операційну діяльність, виокремити фінансову діяльність, інвестиційну, іншу діяльність та надзвичайну діяльність [2].

Отже, фінансовий результат страховика – це кінцевий результат від страхової та інших видів діяльності страхової компанії за звітний період, який визначається на основі співставлення відповідних доходів і витрат та в комплексі проявляється в показниках прибутку (збитку) та приросту (відтоку) фондів страхових резервів.

При цьому фінансовий результат страхової діяльності являє собою різницю між вартістю ціни наданої страхової послуги, що виражається в поточних надходженнях та її фактичною собівартістю.

Отже, загальні підходи щодо формування фінансового результату відносяться також і до страхових компаній. Проте, фінансовий результат страховиків має свої особливості, пов'язані з економічною сутністю категорії страхування, видами діяльності та, у зв'язку з цим, специфікою кругообігу грошових коштів страховика.

Елементами, які формують фінансовий результат страховика, виступають доходи і витрати від всіх видів діяльності, при порівнянні яких визначають прибуток або збиток, що отримав страховик.

Розглянемо більш детально склад доходів, витрат страховка та порядок формування його фінансового результату. Дохід страховика відображає всю суму надходжень та поділяється в залежності від виділених видів діяльності на п'ять груп.

Отже, страхова компанія може отримувати доходи, від всіх видів діяльності, при цьому доходи, отримані безпосередньо від страхової діяльності відносять до доходів від операційної діяльності.

Відповідно до Порядку складання звітності страховиків визначено наступний склад доходів від страхової діяльності: страхові премії за договорами страхування та перестраховування; комісійні винагороди за перестраховування; частки від страхових сум та страхових відшкодувань, сплачені перестраховиками; повернені суми із централізованих страхових резервних фондів; повернені суми технічних резервів, інших ніж резерв незароблених премій.

Зазначені доходи формуються за рахунок первинного доходу страховика, страхових премій, в основу яких покладено тариф – бруто[1]. При цьому обсяг премій забезпечує формування страхових резервів, а структура страхового тарифу – напрямки використання надходжень. Ці надходження є первинним доходом страховика, основою подальшого обороту коштів і фінансування інвестиційної діяльності.

Згідно з теорією страхування страхові премії не належать до доходів від страхової діяльності в момент їх надходження, а підлягають попередньому розподілу на зароблені і незароблені страхові платежі. Отримані страхові премії визнаються доходами, тобто заробленими страховими преміями, протягом терміну чинності договору страхування, методом рівномірного нарахування, оскільки з перебігом часу ймовірність настання страхового випадку і відповідно ймовірність страхових виплат поступово знижуються.

Оскільки від моменту надходження премій страховальників на рахунки страховиків до виплати їх у формі страхових виплат та відшкодувань минає певний час, то власні кошти і страхові резерви, які формує страховик, знаходяться у його розпорядженні. Це створює об'єктивну основу для здійснення інвестиційної діяльності, участі в комерційних операціях іншого виду.

У процесі здійснення страхової діяльності відбувається перерозподіл і трансформація страхових премій: виконуються операції перестраховування, формуються страхові та централізовані страхові резервні фонди. Зазначений перерозподіл коштів передбачає в подальшому повернення частини коштів страховику, які визнаються доходами.

Питаннями класифікації доходів страхових компаній займалися російські та вітчизняні вчені, при цьому єдиним критерієм класифікації доходів є вид діяльності: страхова та інші види діяльності.

Фінансовий результат страховика визначається на підставі підрахунку результату від страхової, фінансової, інвестиційної, іншої звичайної діяльності та діяльності від надзвичайних подій, що відображає ефективність використання інвестиційно-страхових ресурсів з урахуванням особливостей грошових потоків і специфічних ознак страхування.

Діяльність страхової компанії передбачає не тільки покриття своїх витрат, але й отримання прибутку. Отримання прибутку є однією із цілей страхування як виду бізнесу з метою забезпечення розвитку організації, отримання дивідендів акціонерами та власниками, соціального захисту

працівників та клієнтів. Проте при формуванні прибутку страховика мова йде про перерозподіл відносини у суспільстві, тому страхова компанія не повинна мати на меті отримання великих прибутків безпосередньо від страхових операцій, оскільки саме цим порушується принцип еквівалентності взаємовідносин страховика та застрахованої особи.

Більш того, поняття «прибуток» у страхуванні приймається умовно, оскільки страхові компанії не створюють національного доходу, а тільки приймають участь в його розподіленні.

Аналогічно доходам та витратам страховика представляється його прибуток наступними елементами: від операційної (страхової) діяльності; від інвестиційної та фінансової діяльності; від іншої звичайної діяльності; від надзвичайних подій.

Прибуток від страхової діяльності планується при розробці тарифів за всіма видами страхування (виняток складають окремі види обов'язкового страхування) як складова навантаження, яка є невід'ємним елементом тарифної ставки. Страховик може отримувати прибуток не тільки за рахунок цієї складової, а й за рахунок зниження собівартості страхової послуги (скорочення видатків на ведення справи, зниження збитковості окремих видів страхування, проведення попереджувальних заходів та ін.)

Як правило, прибуток від страхової діяльності не є головною складовою сукупного прибутку страхової компанії, оскільки часто основна діяльність страховика збиткова, що компенсується прибутком від інвестування тимчасово вільних коштів, фінансової та іншої діяльності.

Прибуток від інвестиційної та фінансової діяльності – це прибуток страхової компанії від участі в господарській діяльності не страхового характеру, отримання якого не є основним видом діяльності страховика, проте саме цей прибуток покриває можливі збитки від страхової діяльності, допомагає виконувати зобов'язання за страховими виплатами, сприяє, зниженню тарифів за окремими видами страхування, укріпленню матеріально-технічної бази та інших напрямків розвитку страхової компанії. Він визначається співставленням відповідних доходів і витрат, тобто методом нарахування.

Висновки та пропозиції. Витрати страховика не розподіляються на кожну надану страхову послугу і їх неможливо співставити з отриманими доходами від реалізованого страхового продукту за кожним договором страхування. Це обумовлено терміном проведення страхування і моментом визнання доходів, формуванням страхових резервів. Витрати на ведення страхової справи, а саме адміністративні, витрати на збут, інші операційні витрати, які були здійснені в поточному періоді, є витратами звітного періоду, що є суттєвим зауваженням для обліку при визначенні фінансових результатів страхової діяльності. Розподіл таких витрат доцільно здійснювати для цілей контролінгу при формуванні фінансового результату страховика.

На відміну від інших галузей економіки, де фінансовий результат визначається співставленням доходів і витрат звітного періоду, у страхуванні необхідно провести додаткові розрахунки. Перед тим, як визначити фінансовий результат від страхової діяльності, на підставі спеціальних розрахунків визначається сума відрахувань в страхові резерви та частка перестраховиків в страхових резервах, а також суми повернення

страхових резервів, відрахованих у попередніх періодах. Відрахування в страхові резерви зменшують фінансовий результат діяльності страховика, а повернення страхових резервів, відра-

хованих в попередніх періодах, його збільшує. Треба зазначити, що саме це і є специфічною особливістю формування фінансового результату у страховиків.

Список літератури:

1. Методика визначення звичайної ціни страхового тарифу, затв. розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 30 грудня 2004 р. № 3259. – // www.rada.gov.ua
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87 (із змінами і доповненнями). – // www.rada.gov.ua
3. Эфимов С. Л. Деловая практика страхового агента и брокера. – М. : Страховой полис, ЮНИТИ, 1996. – С. 230-236.
4. Гаманкова О. О. Фінанси страхових організацій: Навч. посіб. – К. : КНЕУ, 2007. – 328 с.
5. Орленюк-Малицкая Л. А. Платежеспособность страховой организации. – М. : Изд. Центр СО «АНКИЛ» . – С. 98-105.
6. Райхер В. К. Общественно-исторические типы страхования. – М. : ЮКИС, 1992. – 284 с.
7. Фёдорова Т. А. Страхование в условиях рыночной экономики: принципы и практика. Уч. пособие. – СПб. : издат. СпбЭФ, 1995. – 197-208 с.

Мурашко Е. В.

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

КОНТРОЛЛИНГ ФИНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТА В СТРАХОВЫХ КОМПАНИЯХ

Резюме

В статье рассмотрены методы контроллинга финансового результата в страховых компаниях. Исследованы особенности формирования финансового результата страховщика. Определено влияние порядка отнесения доходов и расходов страховщика.

Ключевые слова: контроллинг, финансовый результат, доходы страховщика, расходы страховщика, себестоимость.

Murashko O. V.

Vadim Hetman Kyiv National Economic University

KONTROLLING OF FINANCIAL RESULT IN INSURANCE COMPANIES

Summary

The article deals with methods of controlling the financial results of insurance companies. The peculiarities of the formation of the financial result of the insurer. The influence of the order of assignment of income and expenses of the insurer.

Key words: controlling, financial result, income of the insurer, the insurer, the cost.